

Наприклад знання про існування законів природи (повторюваного в явищах) часто слугує підставою для активізації зусиль в пошуку можливостей їх обмеження, тоді закони “зобов’язують” розумного діяти неприродно згідно з ідеально сформованим планом (ідеєю, задумом) де один закон неприродно протиставляється іншому зупиняючи небажане природне повторення. Тому мрії, ідеали, плани мають узгоджуватися з бажаннями, а не природою.

Когітологічне обґрунтування усвідомлення незнання як виявлення об’єктивного дозволяє започаткувати концепт суб’єкта, що народжується в акті ідентифікації себе носієм проблеми. Оскільки виявлення проблеми є інтимний акт рефлексуючої людини доведеться визнати, що тут ми маємо справу з ідентифікацією унікального.

Володимир Возняк

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, м. Дрогобич

ТВОРЧІСТЬ У ФОРМАТІ “ПСЕВДО”

Людина *приречена на творчість* – якщо її позбавити можливості *творити*, то вона буде змушена *вितворяти* (рівним чином як людина приречена на свободу, на розвиток – адже деградація є формою розвитку, його “своє інше”, точніше – “своє чуже”, але ж – своє...). На що тільки людина не приречена – і на смерть також. Ось тільки бути людиною вона не приречена. Людині людиною потрібно ставати, й іноді вона так і не стає нею (тобто особистістю як вищою, нормальною формою усвідомленого способу існування та здійснення універсальної субстанції, – не стає, якщо зупиняється у своєму само-становленні, загальмує у тупій гордині – “я вже людина!”. Людина приречена на одвічне “ще ні...”, на певний меканальний стан, проте стояння саме у такому стані і може бути її само-рухом як дійсним розвитком.

Зазвичай творчості як продуктивному процесу протиставляють просту репродукцію, діяльність за схемою, шаблоном, алгоритмом. Дійсно, історичний розподіл праці прирікає більшість людей саме на таку – використувально-приспосувальну – діяльність, яка суперечить людській природі. Адже подібні функції незмірно краще за людину виконує всіляка “апаратура” (вислів булгаковського Воланда).

Проте дійсній творчості протистоїть й інше – її вельми розповсюджений (і нині пошанований і високооплачуваний) симулякр: інноватика, креативізм, пов'язаний з експансією проєктивного мислення. Саме технократизація приводить до домінування проєктивного мислення: *проект* починає панувати над *істотністю* справи. За словами В. П. Зінченка проєктування – ще один СНІД ХХ століття. І “як не вгасає надія на появу вакцини від СНІДу, так і залишається надія на вакцину від тотального проєктування” [4, с. 327]. Гонитва за новизною, поклоніння новизні – продукт сучасної буржуазної цивілізації. Мих. Ліфшиць пише: “Новизна стає головною цінністю, а зіткнення нового із застарілим стандартом побуту – формальною схемою життя, так само як і у світі ‘сучасного’ мистецтва. Притаманне капіталізму розчинення будь-якої конкретно діяльності в абстрактній праці здається диявольською іронією, коли саме споживання набуває рис абстракції і навіть сон стає функцією збуту медикаментів” [5, с. 105-106]. Логіка заперечення старого стає “логікою диявола” [5, с. 306] замість того, щоб служити щаблю до більш високих форм людського життя. – Ось і реальна причина високого попиту на “креативних працівників”.

У філософсько-теоретичному плані за експансією суто проєктивного мислення стоять претензії кінцевого розсудку на право перевлаштування дійсності відповідно до *своїх смислів* та цілей. Слушно стверджує В. В. Бібіхін: “Я знаю, як свідомості тяжко позбутися ілюзії, ніби вона сама якимось народжує, знаходить або артикулює свої смисли” [2, с. IX]. П. П. Гайденко справедливо зауважує: “Доки ми не звільнимся від переконання, яке стало сьогодні майже всезагальним, що смисл вносить у світ людська суб’єктивність (чи трактується вона з психологічною або з трансцендентальної точки зору), доки не повернемо й природі її онтологічне значення, яке вона мала до того, як технотронна цивілізація перетворила її не тільки на ‘об’єкт’, але й на ‘сировину’, ми не зможемо впоратися ані з проблемою раціональності, ані з екологічною кризою” [3, с. 135]. Утилітарно-розсудкове мислення містить у собі реформаторські тенденції, прагнення протиставити себе існуючому об’єктивному стану речей. Проте “відстань між суб’єктивним кінцевим розсудком і об’єктивним світом є вельми великою” [5, с. 460]. Поклоніння “креативності” є лише гординою кінцевої свідомості, розсудковою хворобою розуму, який прагне весь час виправляти дійсність, вносити в неї свої смисли і помисли. “Не сон розуму, – пише В. Г. Арсланов, – породжує чудовиськ у ХХ столітті, а його неспання і надмірна активність” [1, с. 10]. Примітивний раціоналізм, що вірить тільки в

аргумент сили, сполучається з волюнтаризмом – “бездумною зарозумілістю суб’єкта, який вважає, що свят, що лежить перед ним, – сліпий і мертвий об’єкт для його творчої активності” [1, с. 109]. Епоха односторонньо розвиненої суб’єктивності, розсудку, що рефлектує, “претензій кінцевого розсудку на раціональне керівництво світом пов’язана з буржуазним горизонтом” [5, с. 462]

Не можна не погодитись і з таким міркуваннями Мих Ліфшиця: історична дійсність, що твориться людиною, повинна бути звільнена від “нашого суб’єктивного прожектерства і доктринерського втручання. Розумна людина повинна від цього відлучуватися і, визнаючи незалежність історичної дійсності від претензій нашої незадоволеної маленької свідомості, робити свою справу, як будь-який звичайний учасник суспільної праці та боротьби... Чим більше незалежною від наших претензій стає дійсність, тим більше розум стає її природним елементом, тим більше вільним ми самі є внутрішньо – у філософському і художньому смислі” [5, с. 464]. “Уся справжні художники більшою чи меншою мірою є об’єктивними, усвідомлюють обмеженість ‘кінцевого розсудку’ і його втручання в дійсність для її виправлення” [5, с. 456].

Творчість як така зумовлена людською здатністю робити для себе предметними своє власні форми активності, стати у відношення до форм власної життєдіяльності і певним чином їх перетворювати. Проте таке перетворення може відбуватися у різних “режимах”. Проектувальна креативщина – це такий режим пере-здійснення схем та форм активності, у якому суб’єкт цілковито стурбований реалізацією *своєї* (суб’єктивної, партикулярної, корпоративної) мети і зовсім байдужий до логіки та онтології *цілого*. Саме тут творчість і постає у форматі “псевдо”¹.

1. Арсланов В. Г. *Постмодернизм и русский “третий путь”*: *tertium datur* российской культуры XX века / В. Г. Арсланов. – М. : Культурная революция, 2007. – 656 с.

2. Бибихин В. В. *Время читать Розанова* / В. В. Бибихин // Розанов В. В. *О Понимании. Опыт исследования природы, границ и внутреннего строения науки как цельного знания* / В. В. Розанов. – М. : Институт философии, теологии и истории Святого Фомы, 2006. – 640 с.

3. Гайденко П. П. *Научная рациональность и философский разум в интерпретации Эдмунда Гуссерля* / П. П. Гайденко // *Вопросы философии*. – 1992. – № 7. – С. 126–137.

¹ Цікаво, що Мих. Ліфшиць зазнавав: палкий фанатизм Бакуніна був “шаленством розсудку. Це часто буває з революціонерами такого типу” [5, с. 338].

4. Зинченко В. П. *Посох Осипа Мандельштама и трубка Мамардашвили: К началам органической психологии* / Институт “Открытое общество” / В. П. Зинченко. – М. : Новая школа, 1997. – 334 с.; ил.
5. Лифшиц Мих. *Почему я не модернист? Философия. Эстетика. Художественная критика* / Мих. Лифшиц. – М. : Искусство – XXI век, 2009. 606 с.

Ольга Наконечна

Національного університету водного господарства
та природокористування, м. Рівне

МОНАДНІСТЬ ЛЮДИНИ У ПРОСТОРІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

Проблема людини як багатоаспектна і складна завжди є актуальною як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Нові її виміри відкриваються в сучасній постмодерній культурі, що пов'язано як з динамізмом, плюралістичністю буття, так і з втратою чітких установок, орієнтирів, цінностей. Змінюється і традиційний дискурс осмислення людини – перехід від традиції пошуку сутності (першосутності) до прагнення досягнути багатовимірність її життєвіту у “надіях і безнадійності”. Можна говорити навіть про потребу “перевідкриття” людини. Філософи уникають створення всеосяжної філософської світоглядної системи, “тоталізуючих моделей” людини, залишаючи її відкритою для коректування. Інакше кажучи, у межах постмодерністського філософування людина нібито примиряється з внутрішньо стохастичною, темпоральною, індетерміністичною природою світу і її неминучим наслідком — незумовленістю, незаданістю наперед, амбівалентністю людського існування. Людина – це функція деструктивної практики, оскільки вона діє одночасно і як об'єкт і як суб'єкт, одночасно відбувається конститування людини і розчинення у мережі дискурсів (небезпека порожнечі і мовчання серед багатства речей, товарів, розваг, бажань). Дискурс виступає основним носієм влади, оскільки в ньому формується знання, суспільний порядок та індивідуальне саморозуміння .

Проблематика постмодернізму пов'язана з людським існуванням: переглядом позиції суб'єкта як центра й джерела системи уявлень. Суб'єкт зображується як щось таке, що спонтанно змінюється, виникає знову і знову, є темпоральним (протяжним в часі) як продукт спонтанних зіткнень між реальністю та вигадкою, між структурами та їх інтерпретаціями. Ці дії, процеси, які здійснюються – не піддаються його контролю, а, навпаки, постійно піддають сумніву вірогідність його переконань, позицій,